

## SZÓ- ÉS SZÓLÁSMAGYARÁZATOK.

**Enyedék.** Ez az eleddig ismeretlen régi szavunk Beythe István: „Az Zentők Fő Innepiiról való Evangeliomok“ (1584) című munkájának Ajánló levelében fordul elő. Az egész mondat így hangzik: „Éz elmúlt esztendőkbén (hogy immar igyeközetömet is meg ielőncnem) az nagyságtok *enyedekeben*, nem akartam az Istentől adot keues gyrát tunyan elrijtenöm, hanem az en tisztöm zereut, á mikor egyeb dolgajmtul érköztem, az eztendő által való köz innepök predicaciaijt reuid tanusagokkal meg irtam es az nagyságtok seged-segeuel im ki is nyomtattam.“

Beythe István Batthyány Boldizsárnak és nejének, Zrinyi Dorottyának 1582-től fogva Németujvárt udvari papjuk volt s e munkáját nekik, különösen pedig a „Nagysagos es Nemzetös Azzonyyanak“ ajánlta. Az *Nagyságtok enyedékén* tehát az ő patrónusságuk, védőségük értendő. Nyilvánvaló az is, hogy e szó kapcsolatban van a régi *eny* és *enyeket* szókkal, melyek közül az első ugyancsak „oltalmat, védelmet“ jelentett, a második pedig a „védelmez, oltalmaz“ igének felelt meg. Az *enyeket*-ből vonta el a XVII. sz. nagy nyelvújító, Geleji Katona István, az *enyege* főnevet (Válts. 2:9; vö. MNy. 4:113): „Kit tiszteljek tehát ez Könyvel fel és kinek méltóságos neve s oltalmának enyegéje alá ajánljam.“ — Mintha csak előlegezni akarta volna Geleji a XIX. századi *vágta*, *nyugta* szavainkat.

Természetesen e szócsaládba tartozik a mai *enyh* és *enyhely* is.

**Mereng.** Kardos Albert fölveti a kérdést, vajjon a *mereng* nem tartozik-e szintén a *mered*, *mereszt* családjához? (Vö. MNy. 4:385.)

E kérdésre határozottan nemmel kell felelnünk. Igaz ugyan, hogy a népnyelv ismeri a *merenget* igét nemcsak *merítget*, hanem *meresztget* értelmében is (Márt. 1811-től fogva és MTsz.) s az irodalom (vagy talán a nép?) akár az egyik, akár a másik kaptájára vonhatta volna a *mereng* igét. A nyelvtörténet azonban világosan a mellett szól, hogy a *mereng* a *merít*, *merül* családjából való.

Eddigi tudomásunk szerint az irodalomban legelőször Gelejinél fordul elő 1636-ban (Gradual, 243; vö. MNy. 4:14):

És imé az tengeren nagy háború támada,  
Ugy hogy az hajó mereng vala.

A költők közül pedig Kisfaludy Sándornál találjuk 1807-ben (Mind. munk. IV. kiad. 1:304):

Az érzemény tengerében  
Ölelkezve merengnek.

Itt is még, valamint Gelejinél, a tengerben merengnek, csak-hogy már az „érmény tengerében“. Még átvittebb lesz az értelem ugyancsak Kisfaludynál (U. o. 268):